

Egyetemi doktori (PhD) értekezés tézisei

**KARRIERUTAK ÉS ISKOLATEREMTÉS A XX.
SZÁZAD ELSŐ FELÉNEK MAGYAR
NEVELÉSTUDOMÁNYÁBAN**

(MITROVICS GYULA PÁLYÁJÁNAK ÉS SZAKMAI
MŰHELYÉNEK KVALIFIKÁCIÓTÖRTÉNETI NÉZŐPONTÚ
BEMUTATÁSA)

Vincze Tamás

Témavezető: Prof. Dr. Brezsnýánszky László



DEBRECENI EGYETEM

Humán Tudományok Doktori Iskola

Debrecen, 2011

I. A feldolgozott téma körülhatárolása, célkitűzések

Bár az értekezés címe egy tágabb témát jelöl meg, mint a pontosításul megadott alcím, mégis indokolt a nagyobb kitekintést ígérő cím választása. Igaz, hogy dolgozatunkban valóban egy tudományos műhely (az ún. Debreceni Iskola) példáján kívántuk bemutatni azokat az érvényesülési lehetőségeket, kvalifikációs utakat, amelyek a XX. század első felének pedagógiai kutatóinak, neveléstudósainak karrierperspektívát, a választott tudomány műveléséhez megfelelő körülményeket kínáltak, mindazonáltal folyamatosan párhuzamot vontunk a többi neveléstudományi műhely képviselőinek pályafutása, tudományos eredményei és a debreceniek által elért tudományos minősítések, a Debreceni Iskolában létrejött szakmai teljesítmények között, valamint az összegzésünkben is olyan megállapításokra jutottunk, amelyek egy része – régiótól függetlenül – a korabeli magyar neveléstudományt alkotó tudományos közösség egésze érvényes, így joggal írhatjuk munkánk fölé a nagyobb horizontú áttekintést felvállaló címet.

Dolgozatunkban a Debreceni Iskola egyik kevés figyelemre méltatott időszakát, az ún. Mitrovics-korszakot, közelebbről pedig azt a tudományos műhelyt kívántuk részletesebben bemutatni, amely a debreceni egyetem első pedagógiaprofesszora körül kialakult. Indokoltta teszi Mitrovics Gyula tudományos munkásságának és iskolateremtő tevékenységének alapos ismertetését az a véleményünk szerint igazságtalan szakmai „mítosz”, amely Karácsony Sándornak tulajdonít valódi iskolateremtő szerepet, az ő személyéhez kapcsolja az egyetemi neveléstudomány presztízsének helyi helyreállítását. Szükségessé teszi a mitrovicsi pedagógia és tudományszervező kezdeményezések bemutatását annak ténye is, hogy – más pedagógiaprofesszorok életművével szemben – Mitrovics munkásságának részletesebb értékelésével a témával kapcsolatos korábbi írásaink megjelenéséig adós volt a magyar neveléstudomány. Mitrovics tudományos rendszere nem került be a neveléstörténeti kánonba, azoknak a gyakran hivatkozott neveléstudósi életműveknek a sorába, amelyek máig vonatkoztatási pontokat jelentenek a pedagógiai diskurzusokban. (E sokszor citált életművek közé tartozik pl. Fináczy Ernő, Weszely Ödön, Imre Sándor, Prohászka Lajos munkássága.) Ilyenformán disszertációnknak egyfajta kánonrevíziós funkciót is szánunk, noha természetesen tudatában vagyunk annak, hogy egy kánon-megújulási folyamat munkánknál nagyobb hatású katalizátort igényel.

Mitrovics szakmai életútjának, pályafutásának bemutatása nem lehet teljes egy másik tudós szakmai portréjának megrajzolása nélkül, akinek a rivális szerepe jutott Mitrovics életében, hogy azután riválisból vesztesé, vesztes ellenfélből pedig lojális alárendeltté formálják a pályáját derékba törő tényezők. Ez a rivális Szelényi Ödön volt, a szepességi cipszer származású, evangélikus tudós, egyházának fáradhatatlan neveléstörténésze, a késmárki líceum, majd a pozsonyi teológiai akadémia, végül pedig a budapesti Veres Pálné Intézet tanára. Szelényi Ödön életművével kapcsolatban is elmondható, hogy jelen értekezés szerzőjének a disszertáció előzményeiként megjelent tanulmányai hívták fel a szakma figyelmét az értékére, mindaddig feldolgozatlan volt az életében tragikusan mellőzött tudós munkássága.

A szakirodalomban az utóbbi években örömdetesesen megsaporodtak azok az ismertetések, amelyek a Karácsony-tanítványok pályájával, küldetésstudatuk kibontakozásának és vállalásának történetével foglalkoznak. Velük szemben egyáltalán nem esett szó a Mitrovics-tanítványok munkásságáról, noha Mitrovics Gyula is teremtett iskolát, a nála doktorált tehetséges fiatalok egy része később sikeres pályát futott be, s vagy a neveléstudomány, vagy a teológia megbecsült kutatója lett. Ez készítetett bennünket arra, hogy a Mitrovics-iskolát alkotó fiatal tanárok, egyetemi gyakornokok, tanársegédek, teológusok közül néhány tudósjelöltet kiválasztva bemutassuk az iskolát összetartó kutatási témákat, s egyben arra is rá kívántunk világítani, milyen módon határozta meg a későbbi pályafutásukat a Mitrovics professzor környezetében felébredt pedagógiai érdeklődés. A Mitrovics-féle tudományos műhely önreprezentációjának fontos terepe volt a félig-meddig „házi folyóiratként” funkcionáló Protestáns Tanügyi Szemle. A szakmában is rangos folyóiratként számon tartott lap debreceni vonatkozású cikkeinek, tanulmányainak áttekintésével egy helyi gyakorlat vált láthatóvá: a Debreceni Iskola körébe tartozó fiatal kutatók e folyóirat hasábjain bizonyították először a szakírói tevékenységre való alkalmasságukat.

Dolgozatunk két fő részből áll: az első részben a dualizmus kori és a Horthy-korszakbeli magyar tudományos minősítési rendszer sajátosságait, belső (íratlan) törvényeit, valamint a bölcsész tudósok pályájának alakulásában megmutatkozó ellentmondásait kívántuk feltárni. A második részben – szorosan az elsőhöz kapcsolódva – a már említett vidéki tudományos műhely aktorainak pályáivét, tudományos tevékenységét mutatjuk be, beillesztve a kvalifikációtörténeti kutatásainkba. A dolgozat első része így egyfajta értelmezési keretet és egyben kulcsot is jelent a második rész számára. A két rész szándékunk szerint szervesen egybekapcsolódik, s ez az intenció teszi indokolttá az olvasó számára esetlegesen túl

aprólékosnak, túl részletezőnek tűnő fejezetek jelenlétét. (Pl. ez a hozzáállás húzódik meg Mitrovics doktoravatásokkor elmondott rektori beszédeinek részletekbe menő bemutatása mögött, mivel belőlük a doktori fokozat korabeli értékéről, funkciójáról is képet kaphatunk, ráadásul egy professzor szemszögéből.)

II. Alkalmazott módszerek, megközelítési módok

Dolgozatunk tárgyának több szempontú feldolgozására három megközelítési mód együttes alkalmazását tartottuk célszerűnek. Egyrészt azokra a neveléstudomány-történeti kutatásokra támaszkodtunk, amelyek a kilencvenes évek eleje óta a hazai neveléstörténeti vizsgálódások egyik legsikeresebb ágának bizonyultak. Németh András összefoglaló munkái, a kolozsvári-szegedi egyetemi neveléstudomány Pukánszky Béla által feltárt hagyományainak ismertetései, s nem utolsósorban a Brezsnýánszky László által vezetett debreceni kutatás, amely történeti-regionális kontextusban vizsgálta a „Debreceni Iskola” jelentős alakjai körül kibontakozott pedagógiai-tanárképzési irányzatokat, mind kiváló módszertani mintaként, útmutatásként szolgáltak témánk alapkérdéseinek megfogalmazásakor, a kutatásaink során feltárulkozó összefüggések vizsgálatakor.

Emellett követtük a hazai kvalifikációtörténeti kutatások által kínált mintákat, szem előtt tartva a téma kutatói által preferált irányokat és módszereket. E téren is sikerült új eredményekkel (és módszerrel) gazdagítani az eddigi vizsgálódásokat. Mivel Ladányi Andor és Bíró Judit többnyire levéltári forrásokra, jegyzőkönyvekre, szabályzatokra építve fogalmazták meg a két világháború közötti egyetemi magántanári rendszer jellemzőit, a rendszer működésének kulisszatitkairól, a habilitációs cselekmények „íratlan szabályairól”, „rítusairól” nem tettek említést. Értekezésünkben visszaemlékezésekre és tudós-életrajzokra támaszkodva kíséreltük meg feltárni a hazai habilitációk történetének sajátos elemeit: a minősítési eljárások előkészítésének és lefolytatásának menetét meghatározó „egyetemi etikett” alaptörvényeit, és a minősítési folyamatok háttérében álló hatalmi játszmák sakkhúzásait. Ez a megközelítés eddig hiányzott a téma feldolgozására vállalkozó tanulmányokból. Az egyetemi tanszéketöltési procedúrákat befolyásoló tényezők jellemzésekor, valamint a korabeli doktori cselekmények sajátosságainak összegyűjtésekor ugyancsak használtuk a memoáriradalomból és a tudósbiográfiákból nyerhető adatokat, természetesen a megfelelő forráskritika érvényesítésével.

Némi magyarázatra szorul a „kvalifikációtörténet” mint összefoglaló megnevezés alkalmazása és azoknak a fejezeteknek a tartalma, amelyeknek tárgyát disszertációnkban e

terminussal jelölhetjük meg. Dolgozatunkban három pillérre épül a két világháború közötti magyar neveléstudományban lehetséges karrierutak bemutatása: a legmagasabb szintet az egyetemi tanszéket elnyert tudósok, a nyilvános rendes vagy rendkívüli egyetemi tanárok képviselték (akiknek említésére a „professzor” kifejezést szinonimaként használtuk), a következő szintet az egyetemi magántanárok alkották, s a harmadik szinten azok helyezkedtek el, akik „csak” az egyetemi doktorátus megszerzéséig jutottak el. Természetesen tisztában vagyunk azzal, hogy a három pillér közül csak az utóbbi kettő jelent tudományos minősítést, hiszen az egyetemi tanári kinevezés nem a minősítési rendszer részét képezte, hanem egy beosztás megnevezéséül szolgált, egy (alapvetően tudományos érdemek alapján elnyert) állást takart. (Itt jegyezzük meg, hogy a magántanári cselekmény is csak a - disszertációnkban is ismertetett - sajátos szereptorzulási folyamatok révén szervesült a minősítési rendszerbe, hiszen eredetileg egy előadási jog odaítélését jelentette.) Mivel azonban a három szint egy Horthy-korszakbeli tudományos pálya három állomásaként értelmezhető, s egymásra épülésük logikája a korabeli tudományos közbeszédben evidenciaként volt jelen, így jogosnak érezzük az egyes szintek együttes említésekor a „kvalifikációtörténet” terminus következetes használatát.

A dolgozatban érvényre juttattunk egy harmadik aspektust is, nevezetesen az általunk „párhuzamos életrajzok”-típusú vizsgálódásként jellemzett megközelítési módot. Ennek lényege abban áll, hogy a bizonyos pontokon összekapcsolódó pályáíveket nem egymástól függetlenül, hanem egymás tükrében, folyamatos kontrasztban mutatjuk be. Ezáltal újabb olvasatokat nyerünk egy-egy tudósi karriernek mint „értelmezendő szövegnek” a megfejtéséhez. Bár a „párhuzamos életrajz”-típusú megközelítést felvállaló utalásokkal találkozhatunk az életrajzi irodalomban, következetesen végigvitt összevetésre kevés példa akad, ezek közül a Beöthy-Péterfy riválistpár pályájának és életművének összehasonlítását is tartalmazó Zimándi P. István-féle Péterfy-monográfia szolgált számunkra a legtöbb tanulsággal.

Az anyaggyűjtésnél nyomtatott és kéziratos forrásokra, levéltári anyagokra támaszkodtam. Áttekintettem a Debreczeni Magyar Királyi (1921-től: debreceni m. kir. Tisza István) Tudományegyetem Bölcsészettudományi Karának 1914 és 1950 közötti iratait (elsősorban a kari tanácsulések jegyzőkönyveit, amelyekhez a korabeli szokásoknak megfelelően a habilitációs eljárások dokumentumait csatolták, valamint a karon 1949 előtt letett doktori szigorlatok jegyzőkönyveit). Felhasználtam az egyetem 1950 előtti évkönyveit és tanrendjeit is, ezek alapján állapítottam meg Mitrovics professzor óraterhelését, az egyes szemeszterekben előadott tárgyait. A nyomtatott források közül kiemelem a Mitrovics-

tanítványok által írt disszertációkat, amelyeknek elemzésével sikerült a professzor tanítványainak munkásságában továbbélő gondolatait rekonstruálni. Szelényi pályájának feltárásához természetesen azoknak az iskoláknak, intézményeknek az értesítői nyújtottak fogódzót, amelyekben az evangélikus tudós hosszabb-rövidebb ideig tanári tevékenységet folytatott.

Gazdag (és szinte kimeríthetetlen) kincsesbányát jelentett vizsgálatunk szempontjából a korabeli protestáns sajtóirodalom; a református és evangélikus felekezet által kiadott lapokból és folyóiratokból nemcsak az egyes életpályák egészen apró részleteinek felkutatásához nyertünk adatokat (pl. Mitrovics 1902-es pályázatához a sárospataki akadémiai tagozat irodalomtörténeti és művelődéstörténeti katedrájára, vagy Szelényi 1927-es formális nyugdíjazásához), hanem azt a működési teret is sikerült feltérképeznünk, amelyet az említett egyházak tudósainak és tanáraiknak a jelzett korszakban kínálhattak. Nem kívánjuk ezen a helyen közölni az áttanulmányozott folyóiratok és lapok teljes listáját, pusztán azt jelezzük, hogy regionális és kisebb jelentőségű hitbuzgalmi lapoktól kezdve (pl. Sárospataki Lapok, Debreceni Református Szemle, Hegyen Épített Város, Evangélikusok Lapja) komoly tudományos periodikákig (pl. Debreceni Lelkészi Tár, Theologiai Szaklap, Protestáns Tanügyi Szemle) meglehetősen heterogén folyóirat-állomány áttekintését végeztük el. Természetesen nem maradtak ki vizsgáldásunk köréből a korabeli vezető pedagógiai szakfolyóiratok sem.

III. Eredmények, főbb megállapítások

Dolgozatunkban feltártuk a XX. század első felének magyar neveléstudományába való „bekerülés” módjait, tipikus és atipikus eseteit. Vázoltuk azokat az eltéréseket, amelyek a pedagógiai diszciplínában szokásos utánpótlás-biztosítás és a többi bölcsész tudomány utánpótlás-nevelési rendszere között fennálltak, s melyek részben a neveléstudomány sajátos egyetemi helyzetéből voltak levezethetők. Megállapítottuk a neveléstudományi professzori katedrához vezető lehetséges utakat, kitértünk az egyes iskolák kontinuitásának megvalósítását akadályozó tényezőkre, összegyűjtöttük a pedagógiai magántanárság specifikumait.

Ebben a keretben válik érthetővé, miért vállalta a 30-as évek elejétől szinte erejét meghaladó küldetéstudattal Mitrovics Gyula az egyetemi pedagógia presztízsének védelmét, megóvását és növelését, de azt is csak ezeknek a kereteknek - és Mitrovics tudományos pályájának - az ismeretében értjük meg, hogy miért húzódozott ugyanettől a feladattól a

húszas években. A kettős tudományos kötődés, az esztétika és a pedagógia párhuzamos művelése nézetünk szerint inkább megnehezítette a professzor helyzetét, s kedvezőtlenül hatott a későbbi megítélésére is. Szelényi tudományos pályafutásának sikertelen mozzanatai mögött is ott állnak a megosztottságból, az elaprózódásból, a többféle irányban végzett tudományos munkára jellemző erőpazarlásból magyarázható okok. A két pályáiv összehasonlításából ugyanakkor az is kiderül, hogy nem volt ajánlatos kilépni – vagy kikerülni – abból tudományos (vagy felekezeti) értelmező közösségből, amelyben egy tudósi karrier elindult, s amelyben kutatásaihoz az első inspirációkat kapta egy korabeli bölcsésztudós. Szelényi Ödön karrierének látványos megtöréséhez éppen ez a gyökértelenné válás, a saját korábbi közegétől való elszakadás, és a más interpretátori közösségekkel szemben így értelemszerűen elfoglalt outsideri pozíció is erősen hozzájárult. Nem segítette az érvényesülését az sem, hogy szintézisteremtő és elméletalkotó szándékok alig mutathatók ki az életművében, amely javarészt adatgyűjtésre, a szorgalmasan feltárt neveléstörténeti folyamatok értékelés nélküli ismertetésére korlátozódott.

Disszertációnkban nagy súlyt fektetünk a professzor körül kialakult tanítványi kör s e kör önreprezentációjának árnyalt jellemzésére. A neveléstudományi műhelyek vizsgálatakor figyelembe kell venni elsősorban azt a tényt, hogy e diszciplína professzoraira – a saját kutatási terület művelésén kívül - a tanárképzésben is számos feladat hárult. Más bölcsészstudományok egyetemi tanáraitól eltérően az ő érdeklődésüket nemcsak a szűkebb szakterület újabb eredményei kötötték le, hanem a képzés egészét érintő problémák, a tanárneveléssel összefüggő kérdések is. Ennek tudatában kell értékelni a két világháború között egyetemi katedrára került neveléstudósok iskolateremtő tevékenységét. A jelentős többletmunka ellenére is sikeres - ám nem minden esetben egyformán látványos – kezdeményezéseket mondhattak magukénak az egyes pedagógiaprofesszorok.

Mitrovics pedagógiai iskolája a kevésbé látványosan, azonban eredményesen működő szakmai műhelyek közé tartozott. Az ő tudományos tevékenységének látványosabb, nagyobb visszhangot kapott területe az Esztétikai Társaság elnökeként végzett tudományszervező munkája volt, egyrészt azért, mert magának az említett társaságnak a működése is a fővároshoz kapcsolódott, másrészt pedig azért, mert ebben a minőségében a magyar irodalmi és művészeti élet ismert alakjaival került kapcsolatba. A Debrecenben folyó pszichológiai kísérletek irányítása és a tanítványok disszertációinak témavezetésében vállalt szerep egy ilyen funkcióval összehasonlítva kisebb jelentőségűnek tűnhetett, holott a mögötte álló munka összetettebb volt és több energiát követelt. Nem véletlenül tértünk ki dolgozatunkban a Mitrovics által kitűzött pedagógiai pályatételek és a belőlük kinőtt disszertációk kapcsolatára.

Ez a szoros kapcsolat ugyanis egyértelműen utal Mitrovics iskolaépítő szándékára, utánpótlás-nevelői tudatosságára, hiszen nem várta meg, hogy kész témákkal álljanak elé a tanítványai, hanem ő maga adott kidolgozásra alkalmas ötleteket tehetségesnek ítélt hallgatóinak.

Mitrovics iskolájának bemutatásakor nem hagyhattuk ki – disszerensei csoportjának összetétele miatt sem – a teológiai előtanulmányokkal rendelkező hallgatók meglehetősen magas arányának említését. Az, hogy Mitrovics befogadta és doktori diplomához segítette ezeket a disszerenseket, nemcsak a családi neveltetéséből és saját belső (vallásos) meggyőződéséből fakadt, hanem abból a tagadhatatlan lokális szándékból, amely az egyetem alapításától fogva fenntartotta a hittudományi kar primátusát a többi kar között, és egyben a többi kartól is elvárta a „vezető” karral való együttműködést. Ez nem esett nehezére a keresztyén pedagógiai rendszert felépítő tudósnak, s azt is el kell ismerni, hogy a teológus doktorjelöltek emelték az iskola fényét, mivel a Mitrovicsnál készült legszínvonalasabb neveléstörténeti és nevelésméleti disszertációk írói (pl. Kiss Tihamér, Csighy Sándor, Fónyad Dezső) lelkészek, végzett teológusok voltak.

Egy tudományos pálya sikerességének mérésére, megállapítására több eszközünk is lehet. A publikációk száma és színvonala sokat elárul az illető tudósról, ám önmagában elégtelen ahhoz, hogy érvényes ítéletet alkossunk egy életműről. A szakmai közéletben vállalt szerepek és funkciók is értékes adalékokat nyújtanak a pálya értelmezéséhez, de még ezek sem segítik teljesen megbízható, árnyalt jellemzéshez az utókor ítéletét. A tanítványi kör, a professzor által felépített szakmai műhely megismerése nélkül torz maradna a vizsgált tudós portréja, nem derülne fény a legszorosabb értelemben vett tanári munkájának eredményességére. De ezek a részletek még mindig nem adnak összefüggő képet, amíg nem helyezzük el adekvát értelmezési keretben a gyűjtőmunka során nyert adatokat. Nézetünk szerint egy tudósi életmű vizsgálatakor a legalaposabb feldolgozást biztosító keret az adott időszak tudományos minősítési rendszere (e rendszer összes írott és íratlan szabálya), mivel ez adja meg azokat a vonatkoztatási pontokat, amelyek segítségével egy pálya sikerei és kudarcai a leghitelesebben bemutathatók. Egy-egy tudomány egy bizonyos korszakbeli helyzetének, presztízsének meghatározásához is a kvalifikációs rendszer által kirajzolt intellektuális grafikon adatai, az adott diszciplínában alkotók tudományos fokozatai adják a legbiztosabb támpontot.

IV. Az értekezés témájában megjelent fontosabb publikációk

Könyv

(Ugrai János társszerzővel): Szelényi Ödön (kismonográfia). Országos Pedagógiai Könyvtár és Múzeum, Budapest, 2005, p. 145 p.

Idegen nyelven megjelent tanulmány

„Pädagogische Schulen” an der Debrecener Universität vor 1950. In: Klaus-Peter Horn–András Németh–Béla Pukánszky–Heinz-Elmar Tenorth (Hg.): Erziehungswissenschaft in Mitteleuropa, Osiris Kiadó, Budapest, 2001, 376-385. p

Magyar nyelven megjelent tanulmányok, könyvfejezetek

(Brezsnyánszky László társszerzővel): Folytonosság és megszakítottság a Debreceni Egyetem neveléstudományi iskoláinak tudósképző tevékenységében. In: Kelemen Elemér – Falus Iván (szerk.): Tanulmányok a neveléstudomány köréből 2005. Műszaki Könyvkiadó, Budapest, 2006, p. 177-192

Az egyetemi tanszéketöltés rendszere a dualizmus Magyarországon. In: Buda András – Kiss Endre (szerk.): Interdiszciplináris pedagógia és az elvárások forradalma. A III. Kiss Árpád Emlékkonferencia előadásai. Debreceni Egyetem Neveléstudományi Tanszék, Kiss Árpád Archívum Könyvtára, Debrecen, 2005, p. 122-130

Arcképvázlat Mitrovics Gyuláról. In: Brezsnyánszky László (szerk.): A „Debreceni Iskola” neveléstudomány-történeti vázlata. Gondolat Kiadó, Budapest, 2007, p. 89-103.

Mitrovics Gyula, az egyetemi professzor. In: Brezsnyánszky László (szerk.): A „Debreceni Iskola” neveléstudomány-történeti vázlata. Gondolat Kiadó, Budapest, 2007, p. 104-117.

Mitrovics Gyula „műhelye” a Debreceni Egyetemen. In: Brezsnyánszky László (szerk.): A „Debreceni Iskola” neveléstudomány-történeti vázlata. Gondolat Kiadó, Budapest, 2007, p. 118-127.

Mitrovics Gyula egyetemi és egyetemen kívüli szerepvállalása, közéleti funkciói. In: Brezsnyánszky László (szerk.): A „Debreceni Iskola” neveléstudomány-történeti vázlata. Gondolat Kiadó, Budapest, 2007, p. 128- 139.

A Debreceni Iskola és a Protestáns Tanügyi Szemle. In: Brezsnyánszky László (szerk.): A „Debreceni Iskola” neveléstudomány-történeti vázlata. Gondolat Kiadó, Budapest, 2007, 140-148.

Szelényi Ödön (1877-1931). In: Brezsnyánszky László (szerk.): A „Debreceni Iskola” neveléstudomány-történeti vázlata. Gondolat Kiadó, Budapest, 2007, p. 165-169.

A Protestáns Tanügyi Szemle indulása és első öt éve. In: Kováts Dániel (szerk.): Széphalom. A Kazinczy Ferenc Társaság évkönyve. 15. kötet. Kazinczy Ferenc Társaság, Sátoraljaújhely, 2005, p. 273-279

Mitrovics Gyula és a nőnevelés. In: Kováts Dániel (szerk.): Széphalom. A Kazinczy Ferenc Társaság Évkönyve. 18. kötet. Kazinczy Ferenc Társaság, Sátoraljaújhely, 2008, p. 365-373.

A nők iskolázásának kérdése Mitrovics Gyulánál. In: Brezsnaynszky László – Fenyő Imre: Kutatás és képzés. In honorem Orosz Gábor. Nyíregyházi Főiskola Pedagógusképző Kara, Debrecen – Nyíregyháza, 2010, p. 129-146.

Az értekezés témájához kapcsolódó konferencia-előadások

„Pädagogische Schulen” an der Debrecener Universität vor 1950. Erziehungswissenschaft in Mitteleuropa. Nemzetközi konferencia, Budapest-Keszthely, 2000. október 8-11.

Mitrovics Gyula professzor munkatársai és tanítványai a Debreceni Egyetemen. III. Országos Neveléstudományi Konferencia, Budapest, 2003. okt. 9-11.

A Debreceni Iskola recenziója és reflexiói. Kapcsolatok és kötődések - A „Debreceni Iskola” tanítványi köre és kapcsolati hálója c. konferencia. Debrecen, 2005. máj. 24.

(Fenyő Imrével): Mitrovics Gyula és Karácsony Sándor közéleti szerepvállalása, egyetemen kívüli tevékenysége. V. Országos Neveléstudományi Konferencia, Budapest, 2005. okt. 6-8.

(Holik Ildikóval): A debreceni iskola recenziói és reflexiói. V. Országos Neveléstudományi Konferencia, Budapest, 2005. okt. 6-8.

Disszerensek és értekezéseik a debreceni pedagógiai műhely első korszakában. Interdiszciplináris pedagógia és az oktatás finanszírozása. IV. Kiss Árpád Emlékkonferencia. Debrecen, 2005. nov. 4-5.

Mitrovics Gyula egyetemi környezete. VI. Országos Neveléstudományi Konferencia, Budapest, 2006. okt. 26-28.

Mitrovics Gyula a debreceni egyetem élén. VII. Országos Neveléstudományi Konferencia, Budapest, 2007. okt. 25-27.

A Debreceni Iskola sajátos kapcsolata a Protestáns Tanügyi Szemlével. Interdiszciplináris pedagógia és az eredményesség akadályai. V. Kiss Árpád Emlékkonferencia, Debrecen, 2007. szeptember 28-29.

A jubileumi emlékkönyv mint neveléstörténeti forrás. VIII. Országos Neveléstudományi Konferencia, Budapest, 2008. nov. 13-15.

Rítusok és íratlan szabályok a 20-as, 30-as évek magyar egyetemi világában. Magyar Tudomány Ünnepe, „Campusok népe – ifjúságkutatás” c. konferencia, Nyíregyháza, Pedagógusképző Kar, 2010. nov. 9.